

یادداشت‌های سندبادنامه

نگارش

علی محمد هنر

تهران ۱۳۸۶

سرشناسه : هنر، علی محمد
عنوان و پدیدآور : یادداشت‌های سندبادنامه / نگارش علی محمد هنر.
مشخصات نشر : تهران: بنیاد موقوفات دکتر محمود افشار یزدی، ۱۳۸۶.
مشخصات ظاهری : شانزده، [۳۵۱] ص.
فروست : مجموعه انتشارات ادبی و تاریخی موقوفات دکتر محمود افشار: ۱۱۲
گنجینه قلمرو زبان فارسی و ادبیات دری: ۲۸
شابک : 964-6053-33-5
وضعیت فهرست‌نویسی : فیا
یادداشت : کتابنامه ص. [۳۳۵] - [۳۵۱]: همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع : ظهیری سمرقندی، محمدبن علی، قرن ۶ ق. سندبادنامه - نقد و تفسیر.
موضوع : ظهیری سمرقندی، محمدبن علی، قرن ۶ ق. سندبادنامه - مآخذ.
شناسه افزوده : بنیاد موقوفات دکتر محمود افشار.
رددبندی کنگره : ۱۳۸۵ / ۵۹ / ۸۰۸ / ۵۰۴ / PIR
رددبندی دیوبی : ۸۴۸ / ۸۲۳
شماره کتابخانه ملی : ۳۷۷۷۹-۸۵م

ناشر : بنیاد موقوفات دکتر محمود افشار
نام کتاب : سندبادنامه
نگارش : علی محمد هنر
شماره انتشار : ۱۱۲
شماره گنجینه قلمرو زبان فارسی و ادبیات دری: ۲۸
چاپ و صحافی : چاوشران نقش
شمارگان : ۱۰۰۰
نوبت چاپ : اول
سال چاپ : ۱۳۸۶
بها : ۵۳۰۰ تومان

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

شابک ۹۶۴-۶۰۵۳-۳۳-۵ ISBN 964-6053-33-5

کنجیہ قلمرو زبان فارسی و ادبیات دی

۲۸

مجموعہ انتشارات ادبی و تاریخی

موقوفات دکتر محمود افشار دی

شماره ۱۱۲

ہیات گزینش کتاب و جوایز*

دکتر سید مصطفیٰ محقق داماد - دکتر محمدرضا شفیعی کدکنی

دکتر ذالہ آموزگار - کاوہ بیات - ابرج افشار

* درگشتگان:

دکتر یحیی مہدوی - دکتر جواد شیخ الاسلامی - دکتر اصغر مہدوی - دکتر سید جعفر شہیدی

شورای تولیت

متولیان مقامی

رئیس مجلس - رئیس دیوان عالی کشور - وزیر فرهنگ (وزیر آموزش و پرورش) - وزیر بهداشت (وزیر بهداشت و درمان و آموزش پزشکی) - رئیس دانشگاه تهران، یا معاونان اول هریک از این پنج مقام (طبق ماده ۲ و قفنامه)

* متولیان منصوص و منسوب

دکتر سید مصطفی محقق داماد (رئیس شورا) - دکتر علی محمد میر (جانشین: دکتر حسین نژادگشتی) - دکتر محمد رضا شفیعی کدکنی - مهربانو دکتر افشار (دبیر شورا) جانشین: پروین صالح - ایرج افشار (بازرس و سرپرست) - ساسان دکتر افشار (بازرس)

هیأت مدیره (منتخب شورای تولیت)

دکتر سید مصطفی محقق داماد رئیس هیأت مدیره (از شورای تولیت)
ابراهیم ابراهیمی نایب رئیس هیأت مدیره (از شورای تولیت)، معاون قضائی دیوان عالی کشور
مدیر عامل ایرج رضایی
خزانه دار ایرج شگرف نخعی
دبیر محمد رسول دریاگشت

✽

مسئول انتشارات کریم اصفهانیان

* درگذشتگان

الطیبار صالح - حبیب الله آموزگار - دکتر محمدعلی هدایتی - دکتر مهدی آذر - دکتر یحیی مهدوی -
مهندس نادر افشار - دکتر جواد شیخ الاسلامی - دکتر اصغر مهدوی.
اعضای پیشین
دکتر جمشید آموزگار - دکتر منوچهر مرتضوی - بهروز افشار یزدی.
ریاست هیئت مدیره: دکتر سید جعفر شهیدی.

بنام پروردگار یادداشت واقف

اول : طبق ماده ۲۳ و قفنامه اول مورخ یازدهم ۱۳۳۷ هـ. ش. (....) درآمد باید صرف ترجمه و تألیف و چاپ کتب رسالات که با هدف این موقوفات موافق باشد و همچنین گشت به مجله آینده در صورت احتیاج و اتحاف دادن جوایز به نویسندگان شرح دستور این قفنامه گردد.

دوم : هدف اساسی این بنیاد فی طبق ماده ۲۵ و قفنامه (....) تعلیم زبان فارسی و تحکیم وحدت ملی در ایران میباشد. بنابراین کتبی که با بودجه این موقوفات نشر شود باید مربوط به لغت و دستور و ادبیات فارسی و جغرافیای تاریخی و تاریخ ایران باشد. کتب کلاسیکی مدارس عمومی نباید با درآمد این موقوفات چاپ شود.

سوم : طبق ماده ۲۶ (مقداری از کتب رسالات چاپ شود و با بودجه این موقوفات باید بطور بدیه و بنام این موقوفات به موسسات فرهنگی، کتابخانه و قراخوانه های عمومی ایران خارج و بعضی از دانشمندان ایران و مشرقین خارج و ستاده شود....)

چهارم : چون نظر بازگانی در انتشارات این موقوفات نیست و تا حدی ممکن است میان هم جایز است طبق ماده ۲۷ و قفنامه هیچ کتاب رساله نباید کمتر از قیمت تمام شده و همچنین مبلغی را اند از بهای تمام شده افزایش صدی دو تا بیست قیمت گذاری شود (....) این افزایش ۲۵ درصد بواسطه حداقل حق الزحمه فروشندگان و هزینه ایست که برای پست غیر تحمل میشود از کتاب فروشان تقاضا داریم که در این امر خیرینگی که ابدانیه تجاری ندارد با مایاری و تشکیلی نبایند.

پنجم : بر اساس موافقت نامه دوم (مورخ ۱۳۵۲، ۴، ۱۲) که میان واقف و دانشگاه طهران به امضاء رسید، قسمتهای مهمی از رقبات مانند جایگاه سازمان لغت نامه و مخدوم و محل موسسه باستان شناسی بطور رایگان به دانشگاه طهران واگذار شد و رقبات دیگری هم با درآمد آنها طبق ماده دوم برای اجرای مقادیر قفنامه که از جمله عبارت از دادن جوایز ادبی و

نکرت تاریخی و لغوی راجع بایران (به استثنای کتب «سی» میباشد در اختیار دانشگاه طهران قرار بگیرد و وصول نموده و بنام این موقوفات اعطا و نشر گردد.)

ششم :

چون طبق ماده ۳ موافقت نامه نامبرده مقرر شده است که از طرف ریاست دانشگاه طیفراز متولیان این موقوفات که از طرف اهل بعضویت گفته اشعارت بنیاد معین شده باشد برای سرپرستی امور جو از نشر کتاب انتخاب شود، (ریاست دانشگاه آقای ایرج افشار را که از متولیان شورای ملی است از طرف اهل غیر بعضویت گفته نامبرده معین شده بسمت سرپرست انتخاب برقرار نمودند)

هفتم :

چون نگادند این سطور بواسطه کبریا (۸۶ سال شمس) از این پس نخواهم توانست به سرپرستی این کار بپردازم، از این پس تمام اختیارات خود را در انتخاب تألیف و ترجمه و خرید کتب و غیره بفرزند ارشد خود ایرج افشار واگذار کردم. درین چند سال اخیر بم که ده جلد از تألیفات خودم از طرف موقوفات بطبع رسید و با کوشش و سرپرستی بی بوده است. کسانی که مایل به همکاری در تألیف یا ترجمه و نشر کتاب هستند میتوانند با مراجعه کنند. تنها شرط کار موافق بودن تألیف و ترجمه با اهداف این بنیاد یعنی ترقی ملت و کشور و تحمیل زبان فارسی و تکمیل وحدت ملی در ایران که وطن مشترک زبان بی و ملی همه ایرانیان است، میباشد.

هشتم :

این یادداشت کلی برای چاپ در آغاز هر یک از نشریات این بنیاد نوشته شده است.

دکتر محمود افشار یزدی

آذرماه ۱۳۵۸ ه. ش.

محمد شمس

تکلمه سوم

کتابی که با وجود این موقوفات طبع و توزیع میشود باید کاملاً منطبق با نیت واقف و هدف قفا باشد اگر برعکس باشد مجروح مالیکه بقلم واقف منقش شده یا می شود صد در صد این مطابقت اندازد و بسبب اینست که واقف قصد چاپ آنرا با مال خود داشت ولی زمانیکه دارای خود واقف عام مخصوصاً برای انتشارات کتب تاریخی و ادبی نمود چاپ کتب خود را هم که دارای همین جنبه است به عمده بنیاد واکه کرد.

اما این مجوز آن نیست که تألیفات دیگر را هم از همین نوع که باشد و برسد چاپ نماید کتب نظم و نثری را که ششگان آیدنگاه با وجود آن چاپ خواهد شد که هدف خالی واقف آنکه ترویج زبان ری و تکلم وحدت فی ایران است بر داشته کتبی که بوی از ناصحیه گزینی و جدالی طلبی و حکایت از رواج زبانهای خارجی و قصد تضعیف زبان ری و دیگر چیزهای تفرقه آفرین در میان سیاستهای فتنه انگیز داشته باشد نباید با وجود این موقوفات طبع و توزیع شود.

تکلمه دیگر آنکه چون شاید برای چاپ کتب و فرسنگ نامه فارسی که دایره مانند یعنی انسیکلوپدی باشد و نایب کمال ایران که ادق و یاد و هزینه بیشتر دارد و آراء مایهانه بنیاد کفاف خرج آسار اندام میزبان باند و خسته با یکی این موقوفات چاپ نموده بشرط آنکه اجازه واقف و زمان حیات و موافقت شورای تولیت بعد از مدت یا هر کس و دستگاهی که قانوناً قائم مقام باشد در تکلمه دوم یاد داشت واقف منقش در جلد سوم اتفاق نامه مجاشتم که کتب و رسالاتی که با وجود این موقوفات چاپ میشود باید منقش باشد از تحریرات سیاسی مخصوصاً آن دوره نباشد یا غرض سیاسی خارجی را لغاف و پزدهش تاریخی و ادبی ایران شناسی... و در پایان آن تکلمه افزودم و بهم داشتم که مبادا چنین رسالاتی سالها بعد از ما نخواستند داشته و بویایه این بنیاد چاپ شود پس لازم بود که در این یاد داشت تذکری داده شود... عمده مخاطب این یاد آوریها بنیاد موقوفات خود است نه مؤسسات انتشاراتی دیگر که هر یک و شش خاص خود را دارد و داد و داد خاستی در کار آنها نداریم.

تا زمانی که نویسنده این بطور متولی بهتم و فرزند او نشنند من ابرج افشار که به روز نویسنده کی کاملاً آگاه میباشد سرپرست نشاند این بنیاد هست و جویی برای نگرانی نخواهد بود و بعد از ما هم امید است که این روش را ادامه یابد. ان شاء الله. اردیبهشت ۱۳۴۱

تکلمه و تبصره

با درشت اف بده روز پیش از گذشت آذر ۱۳۰۰ برای اطلاع زیاده

کتاب نظم و نثری از گذشتگان بآیندگان که با سرایه و آرد این بنیاد چاپ و توزیع شود باید منطبق با بقیه کتب قدیم و قفله باشد و مروج زبان ری و فکر این بان محکم و حدت ملی و نهایت کشور ایران باشد و بولی از ناحیه کربالی و جدایی طلبی ندهد و حمایت از ترویج از جمله های محلی و زبانهای خارجی به قصد تضعیف بان فارسی دری نکند. خلاصه آنکه این کتابها رسالات باید نشر باشد از روشهای تفرد آمیز و سیاستهای فتنه انگیز به بطور مرموز و به طنی مخصوصا نباید آلوده باشد به اغراض سیاسی خارجی و اغراض پرورش تاریخی نژادی یا ادبی و فرنگی و ایران شناسی.

کتاب تاریخی ادبی عالمانه خارجی که از عربی و ترکی و فرنگی و روسی به فارسی ترجمه شود اگر دارای هر دو جنبه از سود زبان باشد باید قیمت سودمند آنها ترجمه شود قسمت بان بخش اگر ترجمه شود باید به قصد مبارزه و مقابله عالمانه با آن باشد جا بجا نه زیرا گفته منطقی ممکن است مؤثر باشد نه بشا تاز و هوچی گیری این بنیاد در انتشارات خود باید در هر حال از دروغ و تازا پر عزیز کند. بگفته نظامی کهنوی: چو توان هستی ادب کرد دروغی انسب اینج کز کرد

برای چاپ انتشار کتب رسالات نه تنها هزینه حق الزحمه بنویسیم بلکه به سبب اهمیت فوق العاده سودمند بودن کتاب جایزه نیز میپردازیم. این بنیاد در چاپ انتشار کتابهای خود بطور مسلم ضرر مادی ندارد زیرا اکثر ارزش تمام شدن از کاغذ و چاپ و غیره از راه فروشش آید و شاید بعضی تصور کنند که کار ما شبیه به معالنه مرحوم ملا نصرالدین باشد که تخم مرغ سفید و انانای و شاهی می خفت و رنگ می کرده می فروخت یک شاهی! عقیده ما بر اینست که اگر در این مؤخره مایه و مالی می کنیم سود معنوی که منظور است می بریم و آن اینکه عقیده خود را که ترویج زبان دری و تحکیم وحدت ملی و نهایت ازلی ایران است اداج می بینیم این زبان به حساب معارف و تف در راه آید و آمل و هدف ملی خود محسوب می داریم.

برای اطلاعات و توضیحات بیشتر لطفاً به شکل مشروطه در ابتدا ای کتابهای این بنیاد که اضافات و تفاوتهایی که با هم دارد توجه فرمائید.

دکتر محسن آشتی

مقررات مربوط به جایزه های ادبی و تاریخی

ماده ۳۴ و قضاة اول

چنانچه درآمد موقوفات به مقدار قابل افزایش بابت واقف یا شورای تالیست می تواند علاوه بر تالیف و ترجمه و چاپ کتب مبتنی از آن را تخصیص به جوایز برای تشویق دانشمندان، دانش پژوهان، نویسندگان و شاعران بدهند، بالاخص برای بهترین نویسندگان و شاعران در مجله آینده، بنابراین باید شعرا و نویسندگان را به سرودن اشعار و تصنیف قطعات نظم و نثر وطنی و ملی و اجتماعی، طرح اقتراعات و مسابقات و دادن جوایز از درآمد موقوفات تشویق و ترغیب نمود. تخصیص این امور در زمان حیات با واقف است که با شورت دوستان مطلع خود انجام می دهد پس بابت شش نفره است که دو سوم از متولیان و یک سوم از بنیت دیر شرکت مطبوعاتی آینده یا هر کس را که آنها و اینها به جایشان معین کنند، مرکب خواهد بود.

ماده ۵۵ و قضاة پنجم

بسبب انحلال شرکت مطبوعاتی آینده آنچه در مورد تخصیص امور مربوط به آن جوایز طبق ماده ۳۴ و قضاة اول توضیح دیا به ۳۷ به عهده آن شرکت محول بوده از میان رفته و انجام آن امور منحصراً به عهده واقف پس شورای تالیست است که می تواند از اهل بصیرت یاری بخوانند.

یادداشت واقف

جوایز جوایزی که در این موقوفات تعیین شده نیز مانند سایر امور آن پیرامون هدف آن است تکمیل وحدت ملی به وسیله زبان فارسی یعنی کتب و رسالات و مقالات و اشعاری که پیرامون این هدف نوشته شود، خواه به زبان فارسی خواه به زبانهای دیگر، خواه به وسیله ایرانیان یا ملل دیگر خواه در خود ایران، خواه در خارج می تواند نامزد دریافت جایزه گردد. برای این کار آیین نامه ای باید تعیین شود، اجمالاً اصول آن را یادداشت می کنم.

جایزه های داده شده و تاریخ اعطای آنها

- ۱ ۱۳۶۸ دکتر نذیر احمد دانشمند هندی، استاد بازنشسته دانشگاه علیکره (هندوستان)
- ۲ ۱۳۶۹ دکتر غلام حسین یوسفی دانشمند ایرانی، استاد بازنشسته دانشگاه فردوسی (مشهد)
- ۳ ۱۳۶۹ دکتر امین عبد المجید بدوی دانشمند مصری تخصص ادبیات فارسی، استاد دانشگاه عین شمس (قاهره)
- ۴ ۱۳۷۰ دکتر سید محمد دبیر سیاقی دانشمند ایرانی، از مؤسسه لغنامه و جدها
- ۵ ۱۳۷۰ دکتر محمود الدین احمد دانشمند پاکستانی، استاد بازنشسته دانشگاه پنجاب (لاهور)
- ۶ ۱۳۷۵ جان جون نین دانشمند چینی، استاد و رئیس بخش فارسی دانشگاه پکن (چین)
- ۷ ۱۳۷۷ دکتر کمال الدین صنی دانشمند تاجیکستانی، استاد و متخصص ادبیات فارسی (دوشنبه، تاجیکستان)
- ۸ ۱۳۷۹ دکتر منوچهر ستوده دانشمند ایرانی، استاد بازنشسته دانشگاه تهران
- ۹ ۱۳۸۲ دکتر عبدالحسین زرین کوب دانشمند ایرانی، استاد بازنشسته دانشگاه تهران
- ۱۰ ۱۳۸۰ کلینفورد ادموند باسورث دانشمند انگلیسی، استاد بازنشسته دانشگاه پنتر، عضو آکادمی بریتانیا (انگلستان)
- ۱۱ ۱۳۸۲ فریدون شیرازی سخنرای نامور ایرانی
- ۱۲ ۱۳۸۲ تنویر کور دیانگی دانشمند ژاپنی، استاد ممتاز دانشگاه مطالعات خارجی توکیو (ژاپن)
- ۱۳ ۱۳۸۳ پرفور ریچارد فرای دانشمند آمریکایی، استاد پیشین ایران شناسی دانشگاه هاروارد (آمریکا)
- ۱۴ ۱۳۸۵ مانس دو بروین دانشمند بلندی، استاد پیشین زبان فارسی دانشگاه لیدن (بلند)
- ۱۵ ۱۳۸۶ نجیب ییل برودی دانشمند افغانستانی، پژوهشگر و صحیفه نویس عرغانی
- ۱۶ ۱۳۸۹ شارل مانری دو فوش کور دانشمند فرانسوی، استاد پیشین دانشگاه پاریس (فرانس)

پیشگفتار

از زمانی که ابوالمعالی، نظام‌الملک، معین‌الدین نصرالله بن محمد بن عبدالحمید بن احمد بن عبدالصمد شیرازی میان سالهای ۵۳۸ تا ۵۴۰ هجری، کلیله و دمنه پسر مقفع را جامه نو پوشانید و ترجمه و نگارش، آزاد خود را با آیات شریف قرآنی و جمله‌های مأثوره و ابیات عربی و فارسی آراست و شیوه‌ای نوآیین در نثرنویسی فارسی به وجود آورد؛ لااقل تا ظهور سعدی کمتر کتابی منشور را می‌توان در مطالعه گرفت که نویسنده آن از شیوه انشای ابوالمعالی تأثیر پذیرفته باشد. ازجمله نخستین این کسان، یکی هم ظهیری سمرقندی است که در نیمه دوم قرن ششم هجری به نگارش جدیدی از «سندبادنامه» دست یازید.

سندبادنامه ازجمله کتابهای معتبر برخاسته از ماوراءالنهر است که درباره متن فارسی آن تحقیق و تتبع لازم و کافی نشده است و «یادداشتهای سندبادنامه»، مندرج درین دفتر جزئی بسیار کوچک است از کاری بزرگ که باید با همتی مورچه‌وار، در باب آن صورت گیرد.

این یادداشتهای غالباً متعلق است به چند دهه پیش از این روزگار که در نظر بود با استفاده از نسخه‌های شناخته شده و نیز تازه‌یاب سندبادنامه و برخورداری از اطلاعات عمیق و وسیع دانشی مرد بزرگ آن روزگاران - مرحوم استاد مجتبی مینوی - متنی با اعتبار و قابل اعتنا از این کتاب، با شرح و توضیح کافی طبع و نشر شود.

وقتی موضوع را با آن بزرگوار در میان گذاشتم و از اشکالات سندبادنامه چاپ آتش سخن به میان آمد چنان که شیوه عالمان بزرگ است، با وعده راهنمایی و یاری در حل مشکلات بی‌شمار متن کتاب، به وجود ناتوانم نیرو بخشید، ولی این کار از شوربختی من عملی نشد و سرگردانی در وادیهای دیگر مرا از آن اقدام بازداشت. از آن هنگام تا امروز، به عللی بخشی از یادداشتها از بین رفته است و آنچه به جا مانده، محتویات این دفتر است که با مدد گرفتن از کتابهای تازه چاپ و جرح و تعدیل بعضی مطالب و نکات، سعی شده است از نقائص آن کاسته گردد.

هنرگز پدر مرده ری داشتم بسی سال در خامه انباشتم

در این نامه یکسر فشاندم ز دست بدانند کسی کاو شناسنده است
اما برای به حد کمال نزدیک گردانیدن این یادداشتها در باقی عمر من مجالی نیست.

و امروز بر یقین و گمانم ز عمر خویش دانم که چند رفت و ندانم که چند ماند

اندیشه تدوین یادداشتهای خاک فرسود سندبادنامه، هنگامی در ذهن قوت گرفت که پس از چاپ چند صفحه‌ای از آنها در مجله آینده (سال دهم ۱۳۶۳، ش ۴ و ۵، ص ۳۶۵ و مابعد)، و نیز قسمتی دیگر در مجله «آینه پژوهش» (سال هشتم، ۱۳۶۷، ش ۴۸، ص ۵۶۵ تا ۵۷۸) تنی چند از اهل قلم و تحقیق، به ظنی نیکو در آن اوراق نگرستند و لازم دیدند که مجسوع یادداشتهای موجود با همه نقص و ناتمامی یکجا طبع و نشر گردد.

مأخذ این یادداشتها، سندبادنامه به اهتمام و تصحیح و حراشی احمد آتش (استانبول، ۱۹۴۸ م.) است. آن شادروان منتهای کوشش و دقت خود را به کار برده بود تا متنی منقح از سندبادنامه طبع کند، اما از آنجا که ذوق تشخیص دادن محاسن لفظی و جدا کردن سره از ناسره، از جمله ملکاتی است که هیچ‌کس نمی‌تواند در باب زبانی بیگانه به دست آورد، به ناگزیر دچار اشتباهاتی شده که البته از ارزش کار ارجمند او و خدمت عاشقانه‌اش به ادبیات فارسی نمی‌کاهد.

از این رو مایل بودم کلیه حواشی و یادداشتهای مرحوم استاد مینوی را که بر نسخه چاپی سندبادنامه چاپ مرحوم آتش نوشته است در این یادداشتها عیناً نقل کنم تا خطاهایی که خود به سبب غفلت یا نادانستن مرتکب گردیده‌ام و نیز اشتباهات ناگزیر شادروان آتش تصحیح شود، اما مقررات خاص کتابخانه آن مرحوم مرا فعلاً از این کار بازداشت.

در این یادداشتها، بی‌شک، به علت نقصان مایه و عجز بشری خطا هست و چه بسا خطاهای فاحش که البته صواب‌جویان با انتقادات مستدل و عاری از شوائب اغراض شخصی به اصلاح آن نادرستی‌ها می‌پردازند و کمال‌جویان با اهتمام عاری از ملال خود، با استمداد از منابع معتبر در رفع نقائص بی‌شمار این یادداشتها می‌کوشند. چه، «همه چیز را همگان دانند و همگان هنوز از مادر نزاده‌اند.» چرا که از کمبودها، به سبب طول زمان، گاه از چاپهای مختلف یک کتاب استفاده شده است که البته پسندیده اهل تحقیق نیست.

از میان لغات دور از تداول و دشوار که به فراوانی در متن کتاب به کار رفته است، به عنوان مُشتی نمونه خروار، تنها جزئی از آنها معنی و شرح شده و تا آنجا که ممکن بوده است برای توضیح لغات و تعبیّرات یا آوردن مثال، از کتابهای لغت عربی و فارسی یک‌زبانی و دو‌زبانی و نیز از متون مصحح و معتبر استفاده شده است که غالب آنها در حوزه‌های ادبی ماوراءالنهر و خراسان نوشته شده و مؤلفان آنها در فارسی و عربی مهارت داشته‌اند.

در برگردانیدن اشعار عربی، سعی بر آن بوده است که ترجمه‌ها حتی المقدور، نزدیک به تحت‌اللفظ باشد، جز آنجا که برای تفهیم غرض شاعر، از آوردن مفهوم شعر گزیری نبوده است.

نیز در یادداشتها، از مسأله «زن ستیزی» در متن کتاب سندبادنامه و تأثیرپذیری احتمالی نویسنده از مکتبهای فکری پیش از ظهور اسلام، سخنی به میان نیامده است. از تجزیه و تحلیل روایات و تحریرهای گونه‌گون هر قصه و رده‌بندی گونه‌های هر حکایت و محیط فرهنگی و اجتماعی آنها و همچنین از رسم کردن نمودارها و جدولهای مختلف خودداری شده است.

مکمل قسمتی از این یادداشتهای، تحقیقاتی است مفصل یا مختصر، در باب سندیادنامه، به زبانهای اروپائی، نوشته ایران‌شناسان معروف که به نظر می‌رسد، لازم باشد که لااقل زبده آن پژوهش‌ها به فارسی رسا و درست با رعایت امانت‌گزاری ترجمه گردد و نکته‌های نادرست با کمک گرفتن از مآخذ با اعتبار تصحیح گردد، چه در بعضی از این پژوهش‌ها، آثار به خود بستن و فلتنه‌گویی دیده می‌شود.

در فراهم آوردن بعضی از مآخذ، ر. پاکدامن، علی‌اصغر سیفی و سید علی ملکوتی و نیز دوستان جوان محمدرضا هدایتی، عبدالله یوسف‌زادگان، امین سرتیپی و خصوصاً وحید عیدگاه هریک به نوعی مرا یاری داده‌اند که به این چند کلمه از آنها سپاسگزاری می‌کنم. والسلام و هی هذه و فیه مافیه.

علی‌محمّد هنر

شیراز - آبان‌ماه ۱۳۸۱

فهرست مطالب

فهرست مندرجات الف - ب

پیشگفتار مؤلف پ - ج

بخش اول

سندبادنامه، اصل و منشأ آن ۳

ترجمه‌های قدیم ۵

نظم سندبادنامه ۶

سندبادنامه‌ی ظهیری سمرقندی ۱۰

محتوا و سبب تحریر کتاب ۱۲

نثر ظهیری ۱۶

صنایع ادبی ۱۸

شعر در سندبادنامه ۲۹

ویژگی‌های نثر ظهیری ۳۰

نکته‌های دستوری ۳۲

حشو در نثر ظهیری ۴۳

ترک ادب شرعی ۴۳

شعر ظهیری ۴۴

دیگر آثار نویسنده‌ی سندبادنامه ۴۴

نسخه‌های خطی و چاپی سندبادنامه ۴۶

چاپ‌های دیگر..... ۴۹

پژوهش دربارهٔ سندبادنامه ۵۰

بخش دوم

تعلیقات - ترجمهٔ ابیات و امثال تازی همراه مآخذ و گویندگان - مآخذ و گویندگان
اشعار فارسی و اخذ و اقتباس از داستان‌های سندبادنامه (به ترتیب صفحات متن) ۵۳

بخش سوم

معانی لغات عربی و واژه‌های دشوار فارسی (به ترتیب الفبائی)..... ۱۸۵

مراجع و منابع ۳۳۷